

GELENEKSEL CUMALIKIZIK EVLERİNDE AHŞAP KONUT SİSTEMİ

Z. Sevgen *PERKER**
Nilüfer *AKINCITÜRK**

Özet: Kırsal mimarinin önemli örneklerinden olan Cumalıkızık, Osmanlı'nın Bursa'yı ele geçirmesinden sonra Kayı Boyu Türkleri'nden Kızıklar'ın kurduğu 7 köyden biridir. Cumalıkızık, geleneksel yaşam biçimi, doğal güzellikleri, tarihi anıtları, organik sokak dokusu ve özgün sivil mimari örneği olan geleneksel konutları ile ulusal ve uluslararası alanda kültürel miras olarak önem taşıyan bir yerleşimdir. Cumalıkızık'da Osmanlı dönemi kırsal mimarisinin önemli örnekleri olan geleneksel ahşap konutlar bulunmaktadır. Bu çalışmada Cumalıkızık geleneksel ahşap konut sisteminin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cumalıkızık Evleri, Geleneksel Konut, Ahşap Konut Sistemi

Wooden House System in Traditional Cumalıkızık Houses

Abstract: Cumalıkızık, which is one of the most important examples of the rural architecture, is one of the seven residential established by the Kızıks from the Kai Tribe Turks soon after Bursa was conquered by the Ottomans. Cumalıkızık is one of the most significant cultural heritages of Turkey and the world with its traditional lifestyle and natural beauties and historical monuments, organic streets, traditional houses which are examples of civilian unique architecture. In Cumalıkızık residential, there are existing traditional wooden houses that are important examples of the countryside architecture of Ottomans. This study aims to examine that traditional wooden house system in Cumalıkızık.

Key Words: Cumalıkızık Houses, Traditional House, Wooden House System

1. GİRİŞ

Ahşap, tarihin ilk dönemlerinden günümüze, insanın barınma ihtiyacını karşılamakta kullandığı doğal, sıcak ve canlı bir yapı malzemesidir. Strüktürel, işlevsel ve dekoratif anlamda geniş bir uygulama alanı bulmuş olan ahşap yapı malzemesi, değişik ustaların elinde farklı yorumlar kazanmıştır. Geleneksel sivil mimarimizde oldukça önemli bir yeri olan ahşap yapıların ancak bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Ülkemizde yer alan ve geçmişten günümüze kadar olabildiğince korunarak ulaşabilen geleneksel ahşap konutların büyük bir çoğunluğu Osmanlı dönemi örnekleridir. Osmanlı'nın ilk başkenti olma özelliği nedeniyle Bursa kenti ve kırsalı da sözü edilen örnekler bakımından oldukça zengindir. Cumalıkızık ise Osmanlı dönemi kırsal örneklerini bütüncül olarak içermesi bakımından Bursa kenti için özel bir önem taşımaktadır. Yerleşim, barındırdığı özgün geleneksel ahşap konutlar nedeniyle bu araştırmanın örneğini oluşturmaktadır.

2. CUMALIKIZIK EVLERİNDE AHŞAP KONUT SİSTEMİ

Bursa kent merkezine yaklaşık 12 km uzaklıkta olan Cumalıkızık Yerleşkesi, Uludağ'ın kuzey yamaçlarında konumlanmıştır. Kuruluşu 1300'lü yıllara dayanan Cumalıkızık, Osmanlı'nın Bursa'yı ele geçirmesinden sonra Kayı Boyu Türkleri'nden Kızıklar'ın kurduğu yedi köyden biridir. Günümüzde sözü edilen yedi köyden beş tanesi

* Uludağ Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, 16059 Görükle, Bursa.

ayakta kalabilmiş (Cumalıkızık, Hamamlıkızık, Derekızık, Fidyekızık, Değirmenlikızık), ancak Cumalıkızık dışındakiler özgün mimari dokularını koruyamamıştır. Muhtarlıktaki 1685 tarihli vakfiye belgesine göre Orhangazi Vakfıyesi'ne bağlı bir vakıf köyü olarak kurulan Cumalıkızık, günümüzde merkez Yıldırım İlçesi'ne bağlı bir mahalle durumundadır (Anonim 1999).

Cumalıkızık Yerleşkesi'nde bulunan geleneksel konutlar, Osmanlı sivil mimarisinin özelliklerini gösteren ve aynı zamanda halk kültürünün de yansıması niteliğini taşıyan yapılardır. Cumalıkızık yerleşimi makro ölçekten mikro ölçüğe kadar incelendiğinde bölgenin en önemli özelliğinin yöresel malzeme ile oluşturulmuş yaşam kültürü olduğu dikkati çekmektedir (Kaprol, 2002, Perker 2002).

İki veya üç katlı olan bu konutların zemin katları ahşap hatıllı moloz taş duvar, üst katları ise kerpiç dolgulu ahşap iskelet sistem ile oluşturulmuştur. Beşik ve kırma çatı formuna sahip olan konutların çatı örtü malzemesi alaturka kiremittir. Cephelerde ise daha çok çivit mavi, yeşil, sarı, beyaz gibi renkler izlenmektedir. Şekil 1 ve Şekil 2'de Cumalıkızık evlerinden örnekler görülmektedir.

Şekil 1:

Cumalıkızık Evlerinden Örnekler

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 2:

Cumalıkızık Evlerinden Örnekler

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Cumalıkızık geleneksel konutlarına çift kanatlı ahşap avlu kapılarından ulaşılmaktadır. Avluların etrafı ahşap hatıllı moloz taş duvar ile çevrili, döşemeleri ise toprak veya kayrak taşı kaplıdır.

Geleneksel konutların zemin katlarında ahır, depo, samanlık, wc ve mutfak gibi mekânlar bulunmaktadır. Zemin katlarda yer alan avlularda üst katlara ulaşmayı sağlayan merdivenler bulunmaktadır. Cumalıkızık'daki üç katlı konutların alçak tavanlı ara katları "Kışlık", yüksek tavanlı üst katları ise "Yazlık" olarak isimlendirilmektedir. Ara kat, bazen zemin kattaki ahşap hatıllı taş duvarın yükseltilmesi ile bazen de zemin kat duvarı üzerine kerpiç dolgulu ahşap iskelet duvar kurgulanması ile oluşturulmuştur. Ancak kat pencereleri sert kış koşullarına uygun biçimde, üst katlara oranla daha küçük düzenlenmiştir. Odaları genellikle sokağa cephe veren ara katlarda çıkma bulunmamaktadır.

Geleneksel Cumalıkızık konutlarının üst katlarında ise yapının en nitelikli mekânları yer almaktadır. Oda ve sofa birimlerinden oluşan bu katlar kerpiç dolgulu ahşap iskelet yapım sistemi ile oluşturulmuştur. Onarım geçiren bazı konutlarda kerpiç dolgunun yerini tuğla dolgu almıştır. Sofanın boyutları, oda sayısı ve biçimlenişe; yönü ise iklim ve manzaraya

bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Cumalıkızık konutlarının bazılarında sofa mekânı hem odalar arası geçişi sağlamakta, hem de barındırdığı mutfak nişi ve sedirler ile çeşitli işlevlere yanıt vermektedir.

Sofadan ulaşılan odalarda sedirler ve günümüzde kullanıma kapatılmış olan ocaklar bulunmaktadır. Alt katlarda arazi formuna uyumlu olan mekânlar, üst kat odalarında sokağa doğru yapılan çıkımlar ile dikdörtgen ve kareye yakın formlara dönüşmüştür.

Cumalıkızık evlerinin ahşap konut sistemi; düşey düzlemler: duvarlar, yatay düzlemler: döşemeler, üst örtüler: çatılar, düşey sirkülasyon elemanları: merdivenler, duvar boşlukları: kapılar ve duvar boşlukları: pencereler olmak üzere altı başlık altında ele alınarak incelenebilmektedir.

2.1. Düşey Düzlemler: Duvarlar

Cumalıkızık konutlarının zemin kat duvarlarının ahşap hatıllı moloz taş duvar olduğu bilinmektedir. Genellikle yakın çevredeki dere yataklarından (Kilise Deresi, Büyük ve Küçük Balıklı Dereleri) elde edilen taşlar ile oluşturulan zemin kat duvarlarının kalınlıkları 60 – 90 cm arasında değişmektedir. Taş duvarların arasında sistemi bütünleyen ve zemine paralel olarak 80 – 100 cm aralıklarla üst kata kadar tekrarlanan ahşap hatıllar bulunmaktadır. Bu hatıllar yapının tüm çevresini dolaşmakta ve köşelerde birbiri üzerine oturmaktadır. Çoğunlukla zemin katta bulunan taş duvarların yerleşkedeki birkaç evde üst katlarda da devam ettiği gözlenmektedir. Zemin kat taş duvarlarında pencere açıklığı bulunmamaktadır. Ancak mekânın kullanım amacına göre (ahır vb.) üzerinde havalandırma boşlukları bırakılan taş duvar örneklerine de rastlanmaktadır. Yerleşke genelinde bazı konutlarda ise zemin katta yaklaşık 60 cm'lik bir subasmanın üzerinde ahşap iskeletin oluşturulduğu görülmektedir.

Zemin katlarda yer alan taş duvarın veya subasmanın üzerine ahşap bir taban kirişi atılmıştır. Bu taban kirişi üzerine genellikle 10 / 10 cm, 12 / 12 cm, 14 / 14 cm, bazen de 16 / 16 cm'lik ana dikmeler yerleştirilmek suretiyle üst kat duvarları oluşturulmuştur. Yaklaşık 1 – 1,5 m aralıklarla düzenlenen ana dikmelerin arasında 40 – 50 cm mesafe ile 5 / 10 cm, 6 / 12 cm, 7 / 14 cm ve 8 / 16 cm kesitlerindeki ara dikmeler yerleştirilmiştir. Rüzgâr ve deprem yüklerini karşılamak üzere özellikle yapı köşelerinde ana dikme kesitlerinde payanda uygulaması yapılmıştır. Cumalıkızık geleneksel konutlarındaki ahşap iskelet sistem Şekil 3'te görülmektedir. Dikme üstleri ahşap üst taban kirişi ile birleştirilmiştir. Ana dikme, ara dikme ve payandalar arasına gerekli yerlerde yatay ve düşey kuşaklar yerleştirilmiş, böylece pencere ve dolgu malzemesi için boşluklar tanımlanmıştır (Perker 2004).

Şekil 3:
Cumalıkızık Evlerinde Ahşap İskelet Sistem
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi, 1999

Geleneksel Cumalıkızık konutlarının dolgu malzemesi yörede bulunan kırmızı topraktan yapılmış olan kerpiçtir. Saman ve toprak karışımının kalıplarda kurutulması ile elde edilmiş olan kerpiç, bu yapılarda düz ve balıksırtı örgü ile iskelet sistem boşluklarındaki yerini almıştır. Şekil 4’te Cumalıkızık konutlarında ahşap iskelet arasında kerpiç dolgu malzemesi görülmektedir. Cumalıkızık’daki bazı konut örneklerinde duvarların bağdadi tekniği kullanılarak oluşturulduğu da bilinmektedir. Bu teknikte; 1,5 – 2 cm kalınlığa, 2 – 2,5 cm genişliğe, 1,5 – 4 m uzunluğa sahip olan ahşap çıtaların, iskeletin iç ve dış yüzeyine çakılması ile duvar oluşturulmuştur. Zemin kat duvarları sıvasız bırakılan Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarının üst kat duvarlarında toprak, saman ve kireçten oluşan geleneksel sıva kullanılmıştır. Bağdadi tekniği ile oluşturulmuş duvarlarda ise kırıktı kireç harcı veya kırıktı kireç – alçı karışımından oluşan harç kullanılmıştır. Sıva üstleri pek çok örnekte çivit mavi, yeşil, sarı ve beyaz renkler ile boyanmış, birkaç örnek ise sıvasız ve boyasız bırakılmıştır (Perker 2004).

Şekil 4:

Cumalıkızık Evlerinde Kerpiç Dolgulu Ahşap İskelet Sistem

Kaynak: Z. S. Perker Arşivi

2.2. Yatay Düzlemler: Döşemeler

Cumalıkızık geleneksel konutlarının zemin kat döşemeleri genellikle kayrak taşıdır. Toprak döşemeli örneklere de rastlanmaktadır. Üst katlarda ise yapının alt kat sistemine göre; subasman ya da taş duvar üstündeki alt taban kirişine veya ahşap iskelet olan alt katın üst taban kirişine oturtulacak şekilde ahşap döşeme kirişleri atılmıştır. Şekil 5’te Cumalıkızık evlerinin ahşap döşeme kurgusundan bir örnek görülmektedir.

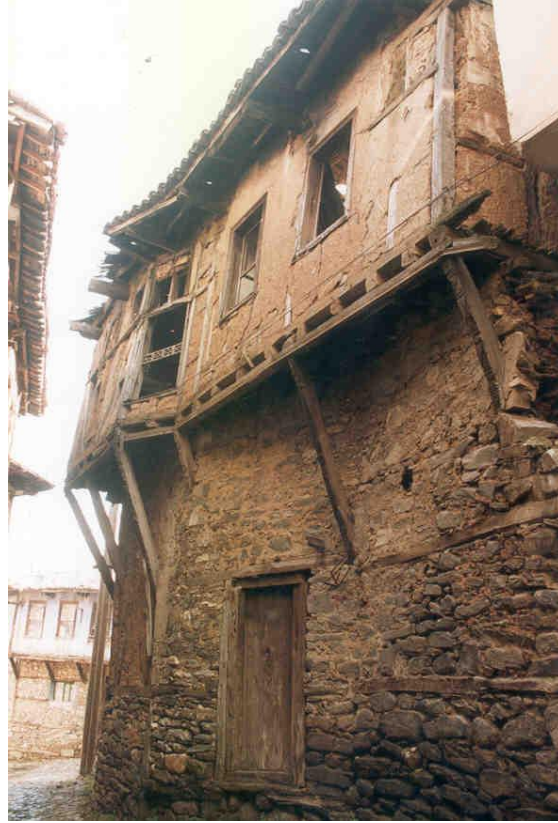
Şekil 5:

Cumalıkızık Evlerinde Ahşap Döşeme Kurgusu

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Tek yönde atılan ve birkaç farklı örneğin dışında genellikle 6 / 12 cm, 7 / 14 cm ve 8 / 16 cm kesitlerinde olan ahşap döşeme kirişleri 40 – 50 cm aralıklı olarak düzenlenmiştir. Döşeme kirişlerinin dik geldiği cephelerde genellikle ikinci bir taban kirişi kullanılmış, üst kat dikme ve payandaları ikinci taban kirişine oturtulmuştur. Döşeme kirişlerinin üzerinde ise genellikle 2,5 – 3 cm kalınlığında, 15 – 20 cm genişliğinde ve farklı uzunluklarda ahşap döşeme kaplamaları bulunmaktadır. Sofa döşemelerinin altlarında kaplama kullanılmazken odalarda, bir örnek dışında sade bir döşeme kaplaması uygulanmıştır. Döşeme altı (tavan) kaplaması boyutları, döşeme üstü kaplaması boyutlarıyla yaklaşık olarak aynıdır.

Çıkmalar ise döşeme kirişlerinin dışa doğru yaklaşık 20 – 80 cm uzatılması ile oluşturulmuş, 30 – 80 cm arasındaki çıkmalar alttan farklı ölçü ve biçimlerdeki payandalar ile desteklenmiştir. Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarında en çok görülen çıkma türü “gönye çıkma”dır. Bunun dışında yerleşke genelinde dikdörtgen ve çokgen çıkmalar ile de karşılaşmaktadır (Perker 2004). Şekil 6 ve Şekil 7’de Cumalıkızık evlerinin çıkma örnekleri görülmektedir.

Şekil 6:

Cumalıkızık Evlerinde Gönye ve Çokgen Çıkma Oluşumu

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 7:
Cumalıkızık Geleneksel Konutlarında Dikdörtgen Çıkma Oluşumu
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

2.3. Üst Örtüler: Çatılar

Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarında beşik ve kırma çatı formları ile karşılaşmaktadır (Şekil 8). Genellikle oturtma çatı konstrüksiyonuna sahip olan geleneksel konutlarda 6 / 12 cm, 7 / 14 cm, 8 / 16 cm kesitlerindeki ahşap kirişler, uçları taşıyıcı duvarlar üstündeki taban kirişine oturacak şekilde yerleştirilmiştir. Araları her bir konuttaki mekân genişliğine ve çatı yüküne bağlı olarak değişmektedir. Genellikle 8 / 12 cm ve 10 / 12 cm kesitlerinde olan aşıklar ise 8 / 8 cm, 10 / 10 cm, ve 12 / 12 cm kesitlerindeki ahşap dikmeler yardımıyla bu kirişlere taşınmıştır. Yaklaşık 2,5 – 3 m aralıklar ile düzenlenmiş olan aşıklar üzerine dik ya da ikincil aşıklar yardımıyla paralel olarak genellikle 5 / 10 cm kesitindeki mertekler yerleştirilmiştir. Mertekler üzerinde ise 2 – 2,5 cm kalınlığında, 10 – 20 cm genişliğinde ve farklı uzunluklarda olan örtü altı kaplamaları bulunmaktadır. Cumalıkızık evlerinin ahşap çatı kurgusunu oluşturan elemanlar Şekil 9’da görülmektedir. Örtü malzemesi alaturka kiremit olan çatılarda saçak genişliği 60 – 120 cm arasında değişmektedir. Saçak altları genellikle kaplamasız bırakılmış, kırma çatılarda köşe saçak dönüşleri yuvarlatılmıştır (Perker 2004).

Şekil 8:
Cumalıkızık Evlerinde Çatılar
Kaynak: N. Akıncıtürk Arşivi

Şekil 9:

Cumalıkızık Evlerinde Ahşap Çatı Kurgusunu Oluşturan Elemanlar

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

2.4. Düşey Sirkülasyon Elemanları: Merdivenler

Cumalıkızık geleneksel konutlarında merdiven malzemesinin ahşap olduğu bilinmektedir. Merdivenlerin ilk basamakları genellikle taş malzemeden yapılmıştır. Pek çok konutun zemin kat merdiven başlangıcında 3 / 3 cm, 4 / 4 cm kesitlere sahip ahşap elemanların düşey konumda 8 – 10 cm aralıklı düzenlenmesiyle oluşturulmuş ahşap bir kapı bulunmaktadır. Merdiven genellikle 6 – 7 cm genişliğine sahip olan iki limon kirişine oturan 2 – 3 cm kalınlığındaki riht ve basamak tahtalarından oluşturulmuştur. Limon kirişinin yüksekliği merdivenin eğimine bağlı olarak değişmektedir.

Genellikle bir tarafı duvar ile sınırlı olan merdivenin diğer tarafında ya 80 – 90 cm yüksekliğinde sade ahşap bir korkuluk ya da üst kat döşemesinin 80 – 90 cm üstüne kadar uzanan yaklaşık 3 / 3 cm, 4 / 4 cm kesitlerdeki ahşap elemanların düşey konumda 8 – 10 cm aralıklı düzenlenmesiyle oluşan sürekli bir korkuluk bulunmaktadır. Küpeşteler de genellikle süslemesiz ahşap elemanlardan oluşturulmuştur (Perker 2004). Şekil 10 ve Şekil 11’de Cumalıkızık geleneksel konutlarının ahşap merdivenlerinden bir örnek görülmektedir.

Şekil 10:

Cumalıkızık Evlerinde Merdiven

Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 11:

Cumalıkızık Evlerinde Merdiven

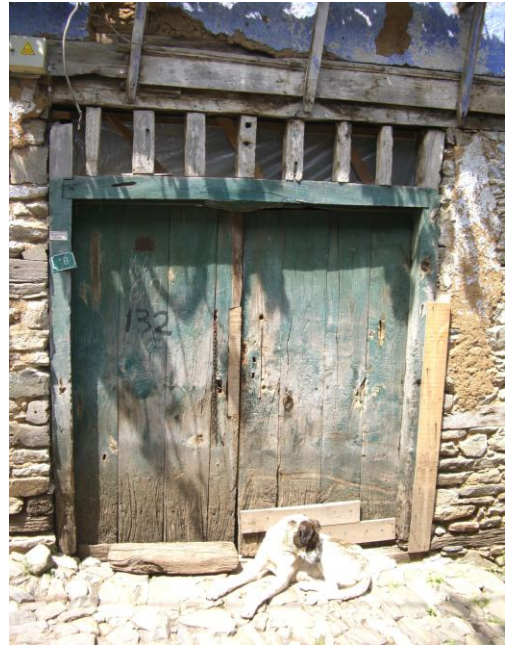
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

2.5. Duvar Boşlukları: Kapılar

Cumalıkızık geleneksel ahşap konutlarının dış kapıları yapı avlusuna veya bahçeye açılmaktadır. 2 kanatlı olan bu kapılar yaklaşık 20 – 30 cm genişliğinde, 2 – 3 cm kalınlığında ve 180 – 200 cm yüksekliğindeki ahşapların yan yana getirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu ahşaplar arka yüzeyde bulunan ahşap kuşaklara demir başlı çiviler ile tutturulmuştur. Dış kapıların her bir kanadı 90 – 110 cm arasında değişmektedir. Kapı kasasında ise 10 / 10 cm, 12 / 12 cm veya 14 / 14 cm kesitindeki ahşap elemanlar kullanılmıştır. Tokmakları dövme demirden yapılan dış kapıların üstünde avlunun hava ve ışık almasını sağlayan boşluklar bulunmaktadır (Perker 2004). Ahşap veya demir parmaklıklı olan bu boşluklar çeşitli yapılarda farklı boyutlar ve biçimlenişler göstermektedir. Şekil 12, Şekil 13 ve Şekil 14’te Cumalıkızık geleneksel konutlarının ahşap dış kapılarından örnekler görülmektedir.

Şekil 12:
Cumalıkızık Evlerinde Dış Kapı
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 13:
Cumalıkızık Evlerinde Dış Kapı
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 14:
Cumalıkızık Evlerinde Dış Kapı
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Cumalıkızık konutlarının iç kapıları ise genellikle tablalı olup bazı örneklerde ahşapların düşey olarak yan yana gelmesiyle oluşturulmuştur. Tek kanatlı olan iç kapılarda kanat genişliği 70 – 90 cm arasında değişmektedir.

Kapı yüksekliklerinin ise yaklaşık 200 –210 cm olduğu bilinmektedir. Genellikle ahşap eşikli olan iç kapıların kasasında yaklaşık 10 / 10 cm, 12 / 12 cm ve 14 / 14 cm kesitlerindeki ahşap elemanlar kullanılmıştır.

2.6. Duvar Boşlukları: Pencere

Cumalıkızık geleneksel konutlarının zemin katlarında yalnızca hava almayı sağlayan boşluklar bulunmakta, mahremiyet olgusu nedeniyle pencereye rastlanmamaktadır. Üst katlarda bulunan ahşap pencereler ise yaklaşık olarak 70 – 90 cm genişliğinde, 130 – 150 cm yüksekliğinde yapılmıştır. Yerleşke genelinde farklı pencere türleri ile karşılaşılabilir. Birlikte en çok ortadan yanlara doğru içe açılan çift kanatlı pencere görülmektedir. Pencere kasalarında genellikle 5 / 10 cm lik ahşap elemanlar, pencere kanat ve kayıtlarında ise yaklaşık 3 / 4 cm lik ahşap elemanlar kullanılmıştır. Pek çok konutun dış cephesinde pencere kasası etrafında ortalama 5 cm kalınlığında pervaz çevrilmiştir. Birkaç konutun penceresinde oymalı ahşap kuşaklara rastlanmaktadır (Perker 2004).

Cumalıkızık geleneksel konutlarının üst katlarında bulunan pek çok pencerenin önünde mahremiyet nedeniyle ahşap kafes ve parmaklıkların olduğu bilinmektedir. Şekil 15 ve Şekil 16’da Cumalıkızık geleneksel konutlarının ahşap pencerelerinden örnekler görülmektedir.

Şekil 15:
Cumalıkızık Evlerinde Pencere
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Şekil 16:
Cumalıkızık Evlerinde Pencere
Kaynak: Z.S. Perker Arşivi

Bazı konutlarda giriş kapısının üst hizasına gelen pencerenin ahşap kafesi, konuta gelen kişinin içeriden rahat görülebilmesi için bombeli olarak düzenlenmiştir (Şekil 17).

Birkaç konutta ışık almayı sağlayan küçük vitray tepe pencerelerinin varlığı bilinmektedir. Ancak bu pencerelerin çoğu günümüzde iptal edilmiş durumdadır.

Şekil 17:

Cumalıkızık Evlerinde Ahşap Bombeli Pencere Kafesi

Kaynak: N. Akıncıtürk Arşivi

3. SONUÇ

Geçmişten gelen ve geleceğe aktarılması gereken önemli kültür mirasımız olan geleneksel konut örneklerinin özgün özelliklerinin araştırılması kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Geleneksel sivil mimarinin korunarak yaşatılmasında ön koşullardan birinin özgün özelliklerin tanımlanması olduğundan hareket edilen bu çalışmada ülkemiz geleneksel ahşap konut geleneğinin gelecek kuşaklara aktarılabilmesine katkıda bulunulması amacıyla Osmanlı sivil mimarisinin önemli örneklerinden olan Cumalıkızık evlerinin ahşap konut sistemi araştırılmıştır.

Kültürel ve yapısal miras açısından oldukça zengin bir coğrafya tanımlayan Anadolu'da geleneksel yapı türlerine ilişkin betimleyici araştırmaların önemli katkıları olduğuna inanılmaktadır. Geleneksel yapı gruplarına ilişkin özgün özelliklerin araştırılması bir yandan kültürel mirasın sürekliliğinin sağlanmasına katkıda bulunurken diğer taraftan mimarlık eğitiminde önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu bakımdan yerel, ulusal ve uluslararası alanda geleneksel konutun geleceğe aktarılabilmesi bağlamında tanımlayıcı araştırmaların yaygınlaştırılması hedeflenmelidir.

Kültürel ve doğal mirasın korunması konusunda dünya ülkelerinin ortak tutum sergileme, çalışmalar yürütme ve disiplinler arası işbirlikleri gerçekleştirme girişimleri 1930'lu yıllarda başlamıştır. İtalya'da Carta Del Restauro'nun ilk belge kabul edildiği çalışmalar UNESCO'nun ve Avrupa Konseyi'nin kurulması ile sürdürülmüştür. Venedik Tüzüğü'nün kabul edilmesi ise kurumsallaşmanın ilk adımlarının atılmasını sağlamıştır. Günümüzde de çok sayıda uluslararası kuruluş ve sivil toplum örgütü kültürel ve doğal mirasın korunması ile ilgili çalışmalar yapmaktadır. UNESCO (Birleşmiş Milletler, Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu), Avrupa Konseyi, ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), Dünya Miras Kentleri Örgütü, Avrupa Birliği, EUROPA NOSTRA (Bizim Avrupamız), Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği, ICCROM (Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Ulus-

lararası Merkezi), Uluslararası Doğa Koruma Birliği, Doğal Hayatı Koruma Vakfı, Uluslararası Mimarlar Birliği sözü edilen kuruluşlar arasındadır.

Geleneksel konutlar ve korunmalarına ilişkin olarak özellikle 1980’li yıllardan günümüze gerçekleştirilmiş olan çok sayıda ulusal ve uluslararası toplantıda, korumanın farklı boyutları konusunda hazırlanmış çok sayıda rapor ve yayında korumanın nedenlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Madran ve Özgönül sözü edilen toplantılarda geleneksel konutların hangi tür değerler taşıdığına ilişkin yapılan tartışmalardan çıkarsadıkları değerlerin; süreklilik değeri, tarihsel değer, anı değeri, mitolojik değer, artistik ve teknik değer, özgünlük değeri, enderlik değeri, teklik değeri, grup değeri, çokluk değeri, homojenlik değeri, ekonomik değer, işlevsel değer, geleneksel değer, eğitim değeri ve belge değeri olduğunu aktarmaktadırlar (Madran ve Özgönül 2005). Cumalıkızık yerleşimi geleneksel konutları sayılan değerler açısından korunması gereken önemli yapılardır.

Tarihi, kültürel ve yapısal özellikleri ile yerel, ulusal ve uluslararası alanda son derece önemli bir yerleşim olan Cumalıkızık’da, geleneksel konutların sağlıklı bir yaşam biçimine kavuşturulması ve bu mimari zenginliğimiz ile geleneksel yaşam biçiminin devamlılığının sağlanması yalnızca kullanıcıların sorumluluğuna bırakılmamalıdır (Akıncıtürk ve Perker 2003). Yaşadığı değişim süreci nedeniyle gereksinim ve istekleri giderek farklılaşan Cumalıkızık halkı yalnız başına bırakıldığında yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte büyük önem taşıyan bu yerleşimin gelecek kuşaklara aktarılması zorlaşacak, mimari kültür yok olma tehlikesi ile karşı karşıya gelecektir. Tüm bunlar göz önüne alındığında, Cumalıkızık ve benzeri yerleşimlerin “disiplinler arası çalışma” ve “ortaklık bilinci” ile gerçekleştirilmesinin gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Akıncıtürk, N. ve Perker, Z.S. (2003) Tarihi, Kültürel Ve Yapısal Mirası Koruma Felsefesinde Ortaklık Projelerinin Önemi: Cumalıkızık Örneği. 1. Uluslararası Yerel Yönetimler Üniversite ve Sanayi İşbirliği Sempozyumu. Ankara, 23-24 Ekim 2003, sayfa 209 – 221. Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara. 652 s.
2. Anonim, (1999) Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Cumalıkızık Koruma Yaşatma Projesi. Özsan Matbaacılık, Bursa.
3. Kaprol, T. (2002) Cumalıkızık’da Yaşayan Halk Mimarisi, 1. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt.1., s. 285-291, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa.
4. Madran, E. ve Özgönül, N. (2005) Tarihi ve Doğal Değerlerin Korunması. TMMOB Mimarlar Odası Yayını, Ankara.
5. Perker, Z.S. (2002) Halk Mimarisi ve Cumalıkızık Örneği, 1. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı, Cilt.1., s.273 – 284, Uludağ Üniversitesi Yayını, Bursa.
6. Perker, Z.S. (2004) Geleneksel Ahşap Yapılarımızda Kullanım Sürecinde Oluşan Yapı Elemanı Bozulmalarının Cumalıkızık Örneğinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

